

w-album 34

2025

**Turun Eläin- ja Kasvitieteellinen Seura ry
Hyönteiskerho**

***Machimus rusticus* (Meigen, 1820) (Diptera,
Asilidae) esiintymä lähellä Suomea**

Antti Haarto, Iiro Kakko ja Jaakko Pohjoismäki

w-album

34 (2025)

ISSN 1795-665X

ISSN 1795-6668

ISBN 978-952-5793-56-7 (nid.)

ISBN 978-952-5793-57-4 (PDF)

w-album on hyönteistieteellinen verkkojulkaisuna ilmestyvä lehti, jossa julkaistaan laajahkoja paikallisfaunistisia hyönteisselvityksiä. Lehden pääasiallinen julkaisukieli on suomi. Lehti ilmestyy epäsäännöllisesti sen julkaisualaan sopivien artikkelien tarjonnasta riippuen.

Julkaisija: Turun Eläin- ja Kasvitieteellinen Seura, Hyönteiskerho
Publisher: Entomological Club of the Zoological and Botanical Society of Turku, Finland

Toimitus/Editors: Veli-Matti Mukkala
Veli-Matti.Mukkala@outlook.com

Antti Haarto
ahaarto@gmail.com

Käsikirjoitukset lähetetään sähköpostitse toimitukseen rtf-muodossa. Ennen julkaisemista käsikirjoitukset läpikäyvät asiantuntijatarkastuksen. Kirjoittajat vastaavat kielentarkastuksesta.

Manuscripts should be submitted to the editors as e-mail attachments in rtf-format. The manuscripts are reviewed by referees before publishing. The author(s) are responsible for the quality of the language.

Julkaisutapa: pdf-muodossa osoitteessa <https://blogit.utu.fi/teks/w-album/>
Publication: in pdf-format at address <https://blogit.utu.fi/teks/w-album/>

Lehden nimi, *w-album*, pohjautuu hyönteiskerhon logoon, joka on Ari Karhilahden tyylittelemä jalavanopsasiipi (*Satyrium w-album*).

Machimus rusticus (Meigen, 1820) (Diptera, Asilidae) esiintymä lähellä Suomea

Antti Haarto¹, Iiro Kakko² ja Jaakko Pohjoismäki³

¹ Zoological Museum, Biodiversity Unit, University of Turku, FI-20014 Turku, Finland; e-mail: ahaarto@gmail.com

² e-mail: trienne22@gmail.com

³ University of Eastern Finland, Department of Environmental and Biological Sciences, 80101 Joensuu, Finland; e-mail: jaakko.pohjoismaki@uef.fi

Haarto, A., Kakko, I. & Pohjoismäki, J. 2025: *Machimus rusticus* (Meigen, 1820) (Diptera, Asilidae) esiintymä lähellä Suomea. – w-album (34) 2025, 3-7.

Received 28.5.2025, accepted 5.6.2025

Lyhennelmä. Riuskapetokärpänen, *Machimus rusticus* (Meigen, 1820), todettiin esiintyvän lähellä Suomea Muhun saarella Virossa. Laji puuttui teoksesta Suomen petokärpäset sukulaisineen – Opaskirja lajien määrittämiseen, biologiaan ja uhanalaisuuteen (Pohjoismäki et al. 2023). Täydennetään teoksen määrittyskaavaa riuskapetokärpäselä ja esitetään sen lajiesittely.

The occurrence of *Machimus rusticus* (Meigen, 1820) (Diptera, Asilidae) near Finland

Abstract. *Machimus rusticus* (Meigen, 1820) was found to occur near Finland on the Estonian island of Muhu. The species was missing from the book, Suomen petokärpäset sukulaisineen – Opaskirja lajien määrittämiseen, biologiaan ja uhanalaisuuteen (Pohjoismäki et al. 2023). The identification key in the book will be added with *Machimus rusticus*, and the presentation of the species is provided.

1. Johdanto

Kirja, Suomen petokärpäset sukulaisineen – Opaskirja lajien määrittämiseen, biologiaan ja uhanalaisuuteen (Pohjoismäki et al. 2023), julkaistiin Suomen ympäristöministeriön PUTTE 2-ohjelman (Puutteellisesti tunnettujen ja uhanalaisten lajien ja luontotyyppien tutkimusohjelma) rahoittamana 2023. Julkaisemisen jälkeen kesällä 2024 havaittiin, että riuskapetokärpänen, *Machimus rusticus* (Meigen, 1820), esiintyi runsaana Virossa Muhun saarella. Kirjaa tehtäessä tiedossa ei ollut, että riuskapetokärpäselä on esiintymiä Baltiassa. Tavoitteena kuitenkin oli, että kirjaan sisältyisi kaikki petokärpäset sukulaisineen, jotka saattaisivat löytyä Suomesta. Tämän artikkelin tarkoituksena on täydentää kirjaa tiedoilla riuskapetokärpäsestä.

2. *Machimus*-ryhmän määrittyskaavan täydennys ja lajiesittely

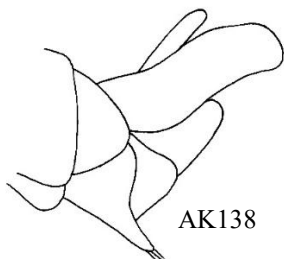
2.1. Määrittyskaavat

Määrittyskaava, koiraat (s. 53)

- 5a** Genitaaleissa (sivulta kuvassa AK138) sterniitin 8 takareuna kupera ja sen kärki mustakarvainen sekä epandrium kaareva. Naamakyhmyssä paksuja mustia sukasia ja alareunassa vähän vaaleita sukasia (AK139).

A8 Synkkäpetokärpänen

– *Machimus setibarbus* (Loew, 1849)

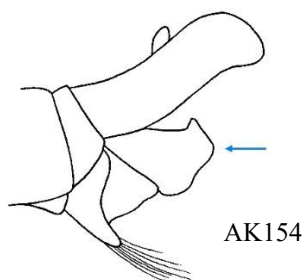

- 5b** Genitaaleissa (sivulta kuvissa AK140 ja AK154) sterniitin 8 takareuna kupera ja sen kärki pääosin keltakarvainen ja epandrium joko kaareva (AK154) tai lähes suora (AK140). Naamakyhmyyn yläosassa ohuita mustia sukasia ja alaosassa vaaleita sukasia (A141). ... **5A**

- 5Aa** Genitaaleissa epandrium kaareutuva ja gonocoxiten takimmainen kärki ei yläreunassa (AK154).

A9B [Riuskapetokärpänen

– *Machimus rusticus* (Meigen, 1820)]

- 5Ab** Genitaaleissa epandrium lähes suora ja gonocoxiten takimmainen kärki yläreunassa (AK140).

A6 [Punapetokärpänen

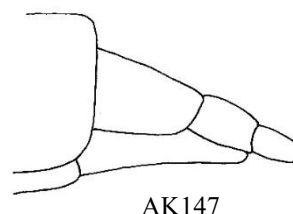
– *Eutolmus rufibarbis* (Meigen, 1820)]

Määrittyskaava, naaraat (s. 54)

- 12a** Etureiden alla vain erittäin lyhyitä vaaleita karvoja. Reisien alapuolen vahvat sukaset vaaleita. Ovipositori kuvassa A147.

A7 [Silkkipetokärpänen

– *Epitriptus arthriticus* (Zeller, 1840)]

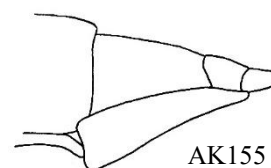

- 12b** Etureiden alla pääosin etureiden paksuutta pitempiä karvoja, yleensä ei sukasia. ... **12A**

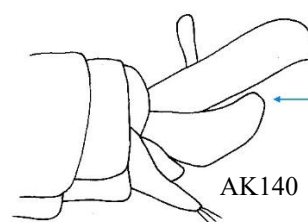
- 12Aa** Keski- ja takareiden alapuolen sukaset pääosin vaaleita, mutta osa sukasista saattaa olla mustia. Ovipositori kuvassa AK155. Jalat yleensä mustat, vain säärien tyvi joskus kapealti punertava.

A9B [Riuskapetokärpänen

– *Machimus rusticus* (Meigen, 1820)]

- 12Ab** Ainakin takareiden kaikki vahvat sukaset mustia. ... **13**

2.2. Lajiesittely

A9B [Riuskapetokärpänen – *Machimus rusticus* (Meigen, 1820)]

Tuntomerkit

Riuskapetokärpänen on isokokoinen (15–23 mm) laji. Jalat ovat yleensä kokonaan mustat, mutta säärien tyvet ovat joskus kapealti punertavat. Koiraan määrittäminen genitaaleista on helppoa. Yleisväritys useimmiten kullankeltaisesta harmahtavaan.

Naamakryhmyin sukaset ovat yläosasta mustia ja alaosassa vaaleita, keltaisia. Pään takaosan karvat keltaisia, yläosassa joitain mustia. Kyljet ovat harmaalla pölyttyneet. Selässä on kaksi mattaa tumman ruskeata pitkittäisraita. Selän reumat ovat myös harmaalla pölyttyneet. Etuselän karvat ovat lyhyitä, takaosassa pitkiä. Muutama pari sukasista on poikittaissauman etupuolella. Scutellumin takaosassa on 4–8 keltaista sukasta. Siivet ovat kirkaat, mutta kärjessä ja takareunassa on jonkin verran tummentumaa. Takaosassa kuitenkin suonien reumat ovat kirkaat toisin kuin siiven kärjessä. Jalat ovat yleensä kokonaan tummat, mutta säärien tyvet ovat joskus kapealti punertavat. Jalkojen sukaset pääosin vaaleita varsinkin reisien alapuolella. Etureiden alapuolella pitkiä karvoja, mutta ei sukasia. Etureiden yläpuolen sukaset ovat usein mustia. Takaruumis on harmaalla pölyttynyt. Tergiittien, ainakin 2–4 koiraalla ja 1–6 naaraalla, takareunassa on vaaleammalla pölyttynyt vyö. Tergiittien karvat ja sukaset ovat pääosin vaaleita vain niiden keskellä kapea juova mustia karvoja. Naaralla sukaset ovat pääosin vaaleat, vaaleita karvoja on tergiittien 1-5 reunoilla, mustia karvoja on laajalti tergiittien keskiosassa ja niiden määrä lisääntyy kohti ulompia tergiittejä. Koiraan 8. sterniitin keskiosa on voimakkaasti pullistunut ja siinä on tiheästi vaaleita karvoja. Koiraan hypopygium on musta ja sen epandrium on pitkä ja kaartuva sekä sen ylä- ja alareuna ovat yhtä pitkiä. Gonocoxiten takimmainen kärki ei ole sen yläreunassa. Naaraan ovipositori on kiiltävän musta ja litistynyt.

Riuskapetokärpänen on sekoitettavissa silkkipetokärpäseen (*Epitriptus arthriticus*) (A7), jolla on etureiden alapuolella sukasia ja vain lyhyitä karvoja. Laji on helppo erottaa samankaltaisesta punapetokärpäsestä (*Eutolmus rufibarbis*) (A6) koiraiden genitaalien ja naaraiden ovipositorien muodon avulla. Otsopetokärpäsestä (*Machimus gonatistes*) (A9) laji eroaa säärien ja nilkkojen väristä.

Lentoaika

Lentää toukokuun lopulta elokuun puoliväliin ja lennon huippu on kesäkuussa (van den Broek & Schulten 2017).

Levinneisyys ja esiintyminen Suomessa

Laji esiintyy pääasiassa Euroopassa. Havaintoja on kuitenkin myös Pohjois-Afrikasta, Turkista ja Altailta Venäjältä. Suomea lähimmät löydöt ovat Liettuasta, Viron Saarenmaalta (Geller-Grimm 2003 ja GBIF 2025) ja Muhun saarelta.

Elinympäristö

Lajin elinympäristöjä ovat kuivat avoimet ruohikkomaat, joissa kasvillisuudessa on kuitenkin runsasta mosaiikkimaista vaihtelua (van den Broek & Schulten 2017, Stubbs & Drake 2014).

Elintavat ja biologia

Naaras munii muutaman munan kerrallaan joko lehden alapinnalle tai lehtituppeen.

Eriyistä

Terijoelta oli aikaisemmin havaintoja lajista, mutta niiden määritysten tarkistus osoitti, että ne kuuluivat lajiin otsopetokärpänen (A9). Kaikkia yksilöitä ei ollut mahdollista tarkistaa, joten on pieni mahdollisuus, että riuskapetokärpäsellä olisi ollut esiintymä Terijoella 1900-luvun alussa.

Rusticus (lat), karkea, maalainen. Karkea saattaa viitata lajin käytökseen, vaikka se onkin hyvin samankaltaista kuin monilla muillakin petokärpäksillä.

3. Pohdintaa

Riuskapetokärpänen esiintyy Liettuassa ja on siellä harvinainen laji (Lutovinovas 2012). Se on ilmeisesti havaittu ensimmäisen kerran Virossa vuonna 2021 Saarenmaalla (GBIF 2025). Virossa laji on ilmeisesti runsastumassa, sillä se oli yleinen ja helposti havaittavissa (kuva 1) Muhun saaren kedoilla heinäkuussa 2024 (kuva 2). Ilmaston lämmetessä lajin esiintymisalueen raja siirtyy todennäköisesti pohjoisemmaksi. Tällöin laji leviäisi mahdollisesti myös Suomenlahden hiekkapohjaisille saarille, kuten esimerkiksi Örölle ja Jurmoon.

Kuva 1. Riuskapetokärpänen tarkkailemassa ympäristöään. Lõetsa, Viro, 2024. Jaakko Pohjoismäki.

Kuva 2: Riuskapetokärpäsen elinympäristöä Lõetsa, Muhun saari, Saare maakunta, Viro, 2024. Jaakko Pohjoismäki.

4. Kiitokset

Kirjoittaja kiittää Veli-Matti Mukkalaa käsi-kirjoituksen kieliasuun liittyvistä kommentteista ja erityisesti käsi-kirjoituksen sisältöä parantaneista huomioista.

5. Kirjallisuus

van den Broek, R. & Schulten, A. 2017: Field guide to the Robberflies of the Netherlands and Belgium. – Stichting Jeugdbondsuitgeverij. 136 s.

GBIF Secretariat 2025: GBIF Backbone Taxonomy. <https://doi.org/10.15468/39omei> Accessed via <https://www.gbif.org/species/1656209> [04 May 2025]

Geller-Grimm, F. 2003: Photographic atlas and identification key to the robber flies of Germany (Diptera: Asilidae). [Fotoatlas und Bestimmungsschlüssel für die Raubfliegen Deutschlands (Diptera: Asilidae)]. <https://www.robberflies.info/keyger/start.html> [Accessed 04 May 2025]

Lutovinovas, E. 2012: New data on the robber-flies (Diptera: Asilidae) in Lithuania. – Naujos ir Retos Lietuvos Vabzdžių Rūšys 24: 33-38.

Pohjoismäki, J., Haarto, A. & Kakko, I. 2023: Suomen petokärpäset sukulaisineen. Opaskirja lajien määrittämiseen, biologiaan ja uhanalaisuuteen. – Hyönteistarvike TIBIALE Oy, Helsinki. 296 s.

Stubbs, A. & Drake, C. M. 2014: British soldierflies and their allies. – British Entomological and Natural History Society. 528 s.